

Redacțiunea, Administrațiunea și Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare, Târgulul Inului Nr. 30.
Honorarii nefrancate nu se primesc.
Manuscrisurile nu se restituie.
Anunțurile de anunțuri:
Brașov, piața mare, Târgulul Inului Nr. 30.
Inserate mai primesc în Viena R. Moss, Haasenstein & Vogler (Otto Moas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Duka, A. Oppelt, J. Donnerberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat; în Frankfurt: G. L. Daus; în Hamburg: A. Steiner.
Prețurile inserțiilor: o soră armonioasă pe o coloană 8 cr. 50 cr. timbru pentru o publicare. Publicării mai dese după tarifar și învoială.
Reclame pe pagina a III-a o soră 10 cr. v. a. sau 30 bani.

GAZETA TRANSILVÂNIEI

ANULU IV.

„Gazeta” este în fiă-care și.
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 12 fl., pe șase luni 6 fl., pe trei luni 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 franci.
Se primumă la toate oficiile poștale din țară și din afară și la dd. colectori.
Abonamentul pentru Brașov:
a administrațiune, piața mare, Târgulul Inului Nr. 30 etagiul I.: pe un an 10 fl., pe șase luni 5 fl., pe trei luni 2 fl. 50 cr.
Cu dusul în casă: Pe un an 12 fl., pe șase luni 6 fl., pe trei luni 3 fl. Unu esemplar 5 cr. v. a. sau 15 bani. Atât abonamentele cât și inserțiunile sunt a se plăti înainte.

Nr. 185.

Brașov, Sâmbătă 22 August (3 Septembrie)

1892.

Brașov, 21 August v.
Conlocutorii noștri Sași au ajuns cu politica lor de oportunitate într-o situațiune, care numai de invidiat nu este. Ei sunt tractați de foile guvernamentale unguresci pe un picior de intimitate, de care începe să le fiă gróză. Cei dela putere nu încetă de a le face complimente, că sunt „sincer și leali cetățeni ai statului ungar”, și-i îmbrățișează la toate ocaziunile cu o vehemență, care face să le stea răsufarea.

Numai de curându organul guvernului „Pester Lloyd” i-a pus érași pe Sași în evidență, ca pe nisce „zeleși conlucrători ai culturai naționale a statului” și i-a prezentat ca exemplu de imitat pentru Românii malcotenți.

A făcut-o acesta numita fóiă ungurască, cu ocaziunea unui articolu ce l'a adus despre festivitătii din Brașov, când cu întrunirea medicilor și naturaliștilor unguir. Și-au desvoltat marii politici dela „Pester Lloyd” din nou teoriile lor cunoscute despre „idea de stat maghiar”, pe basa cuvintelor rostite la deschiderea memoratei întruniri de către fișpanul Brașovului; au vorbit de însemnătatea conceptului de „națiune” și și-au dat aerul de a combate pe „așa numiții soviniști, cari ar voi să stirpescă din rădăcină limba și naționalitatea popórelor nemaghiare, spre a stabili unitatea națională”.

Pe această cale laterală politici amintiți, combătându, firesce, fără rezervă și pe „ultraiști din tabera contrară”, ajungu la aceeași conclusiune cu așa numiții soviniști, cerându recunoscerea necondiționată a „ideei de stat maghiar”. Cultura ungurască, dicu ei, trebuie să fiă un bun comun al tuturor elementelor populațiunei statului, ea să reprezente „principiul unității în mijlocul diversității etnografice a cetățenilor statului ungar.” „Nu importă aici limba, — dice „P. Lloyd” — în care se lucră la progresul spiritual, la perfecțiunea morală și la bunăstarea materială a patriei noastre comune, ci spiritul este, care însufleșește această nisuintă centripetală a tuturor elementelor”. Apoi încheie astfel: „Sași ardeleni au înțeles în fine acesta. Ei sunt alipiți cu credință de naționalitatea lor și pelângă acesta sunt cetățeni sinceri și leali ai statului ungar. Exemplul lor ilu au înaintea ochilor malcotenții dintre Românii Ardealului. De i-ar lumina pe aceștia și de i-ar împintena a nisui asemenea după același scop.”

Nu importă limba, diceti, ci numai spiritul? De ce se îndreptă dér acestu spirit, care, după voi, ar trebui să unescă toate elementele, tocmai în contra limbei popórelor nemaghiare? Dcă nu importă limba, de ce susțin soviniști cu atâta fanatism, că numai prin impunerea generală a

limbei maghiare se pôte dobândi acel spirit, care după idea lor, ar avé să represinte principiul unității?

Contrađicerea e bătătoare la ochi, așa încât și organul săsesc din Sibiu „Sieb. D. Tageblatt” n'a putut să se stăpânescă de a nu o da față: „Ar fi de dorit, scrise el, ca să devină generalu conceptul de „națiune” ca „sumă a diferitelor popóre”, pentru care „limba nu importă”. Nu voim să esaminăm, dcă faptele petrecute corespund acestui concept. Numai una observăm: Dcă în fine se recunósce, că Sași sunt cetățeni sinceri și leali ai statului ungar, atunci ei pot cu atât mai mult să spereze, că în cele din urmă legea de naționalitate va fi observată în comitatele lor, — căci „limba nu importă”.

Fapte, netăgăduite fapte se cer, de vorbe și frase sucite s'au săturat, se vede, până în gât și „sinceri și leali” Sași. Și ca să nu lipsescă faptele, ingrijesc „așa numiții soviniști” cu prisos, pregătindu se acum la unu atac în contra școlilor medii, negreșit totu numai, pentru întărirea spiritului de unitate, de care vorbesce „P. Lloyd”.

Pledându pentru „școla unitară secundară în Ungaria” în contra unui tractat al directorului dela gimnasiul săsesc din Brașov, care o combate, unul din corifeii nisaintelor de cultură maghiară stăruiesc cu înțepire pentru tota cassare a §-lui 7 din legea școlară dela 1883, care recunósce confesiunilor dreptul de a stabili în sele limba de propunere în școlele medii susținute de ele.

Specialistul maghiar asigură, că nu se ține de așa numiții soviniști sêlbatici, cu toate aceste însă pretinde, că în școlele secundare ale Ungariei limba de propunere pôte fi numai cea maghiară, tocmai așa, ca în Germania cea germană, în China cea chineză etc. Elu face apoi imputări Sașilor, că sunt în contra ideei de școle unitare medii, pentru că se tem, că acestea vor pôte paralisa și mai multu nisuintele lor naționale.

Fóia memorată săsescă din Sibiu în fața acestui atac éráși nu se pôte reținé de a nu face din nou unele caracteristice observări.

„A devenit modă politică”, dice ea, „de a presenta ca martori classici pentru liberalismul instituțiunilor unguresci și fraternitatea elementului domnitor pe Sași „deplin mulțumiți” în fața naționalităților mai puțin mulțumite și neliniștite și de ai prinde în undiță pe renitenți cu acestu exemplu. Dér nu vedeți cum vé dați de minciună inșiși, dcă în același moment, în care cu o mână neteđiți pe Sași, le dați cu cealaltă lovituri de pumn în față?

Se găsesc ore un asemenea esemplu imitator?”

Punându dér la o parte „rațiunea politică” și „prescripțiile buneii cuviințe” fóia sibiană se vede silită a esclama: „Și îndelunga răbdare a Sașilor „deplin mulțumiți” ar pôte avé sfârșit, dcă sunt necontenti amenințați cu confiscarea restului modestelor lor drepturi și condițiuni de existență”!

Acésta este în scurtu starea, în care politica oportunistă a adus pe Sași, pe cari amicii lor stau să-i omóre cu dragostea și omenia. Credem, đeu, și noi, că după o asemenea situațiă cu greu vor rămni celelalte naționalități.

Primim dela unu amic alu fóiă noastre următorul articol:

Hic gallus cantans...

(X) Ér s'aude glasul D-lui „Josef Gáll”. A vorbit prin organe jidano-maghiare. „Pester Lloyd” și „Pesti Hirap” li deschiseră locu de frunte.

Impresiunea-i curioasă. Gândesc, că auđi vorbindu și unu străinu, străinu la suflet și-n materiă. Par c'auđi pe Beust, p'acești urđitori alu dualismului, jugul popórelor din țera.

Incalecă unu calu înalt, politica înaltă, — in arbore sedens — și începe de sus, din înălțime, vorbindu de ferioarea statelor. Laudă pe Iuliu Andrásy, persóua predilectă a lui — „Pester Lloyd”, și-apoi declară cu emfasă, că statul maghiar și statul român, Ungaria și România, trebuie să fiă amice, aliate pe mórte pe viață. Nicu unu, nicu altul să nu tindă la știrbirea teritoriului celuilalt. Scăparea, ferioarea Ungariei și pentru Român și pentru România o face dualismul. Ori ce altă formă de stat ar fi perirea Ungariei, ca și a României. Decu a combate dualismul pentru Român însemnéză curată sinucidere, nu altcum. Căci cu perirea dualismului unu „elementu” s'ar avénta de-asupra, unu „elementu dușmanu” și lor și nou. Pira, poma comedens.

Apoi se mai scobórá și la noi, la naționalități. Constată și concede cu grațiositate, că și în Ungaria și în Transilvania există unu popor român în masse.

Apoi o cam incurcă binișor filosofându. Ideia de naționalitate își are idealul ei. Dér și acestu ideal își are marginele sale. Căci nu idealul, ci realul domnesce în lume. Decu bariera cea dintăi „pentru lărgirea ideii naționale este existența statului. În intrulă acestei bariere însă, Român cu privire la creșerea și desvoltarea lor națională, ca și la participarea lor la puterea cea legislativă, trebuie să fiă de deplin și necondiționat satisfăcuți. În privința acestor margini, acestei bariere însă există o mare diferență în vederi, și nu numai între Maghiari și Români, ci și între bărbați de stat maghiari, ca și între diferitele partide din Ungaria, precum și chiar între — fruntașii Românilor. Mai înainte de toate legea de naționalitate (XLIV: 1868) ar fi să fiă cu strictetă aplicată, ér deosebirea între legea electorală ungară și aceea a Transilvaniei necondiționată ar fi să fiă

ștersă, și crede, că Românilor deocamdată le ar ajunge atât.

În fine urmésză faimósa programă de activitate din 1884, proprietatea d-lui Iosif Gáll, pe câtu de întortochiat pe atâtu de cunoscută.

După acestea se mai vaetă, că partidul constituit (?) în 14 Mai 1884 și „Viitorul”, organul lui, dela primăveră nu s'a susținut nicu până la véră din cauză, că — n'au încredere.

Să începem dér din nou, — esclamă! Succesul însă numai astfelu s'ar pôte ajunge, dcă opiniunea publică maghiară ia treba însă-și în mână și dcă regimul, ce se razimă pe ea arată netindoișă aplecare de-a lua pretensiunile Românilor în dreptă considerațiune. (sic!) Acésta însă unu unicu om (d-lu Gáll) n'o pôte face. Sunt de lipsă „toți bărbații direcțiunei moderate”, și mai alesu intervențiunea — prelaților români, aderenți ai direcțiunei moderate, cari numai o datoriă și-ar implini coréspondătoare chiámărei lor, dcă ar contribui la închegarea buneii înțelegeri între frați — ei, cari prin clerul lor inferior, nedisputabilu, au mare influință asupra poporului român. Hic gallus cantans! Cucurigu dicens!

Écă faimosul pronunciamiento subscrisu de „Josef Gáll”.

Acum să luăm lumina și să-lu mai lămurim, clar și — pe câtu se pôte — în scurte cuvinte.

De ce și cum începe d-nialu ou politica înaltă, cu statul ungar și România?! De sigur nu cu prea bună credință, pentru-că lanséză tesa epocală, că nicu unu statu să nu tindă la știrbirea teritoriului celuilalt! Dér întrebăm: Are motiv spre acésta?! Există chiar și numai urmă de tendințe în România spre o — irredentă?! Nicu decum! Séu Ungaria se pórta ore cu astfelu de idei? Incu nu! De ce a đis'o dér, cine a đis'o?! đis'o-a d-lu Gáll? Nu se pôte. Dér cine —?—

Ferioarea Ungariei este dualismul! Da, însă, astfelu cum e, nu pentru Români, nicu pentru Maghiari, oi pôte pentru — Evrei, Ungaria evrească!

Astfelu cum e, cu sistemul de guvernare asupritor, cu despotismul și cu violențele sale, dualismul numai biue nu pôte aduce țerii.

Țera și poporul să fiă mulțumite și atuncia n'are să se témă de „dușman”.

Dér noi suntem tratați în țera noastră ca heloți. Vorbescă memorandele române, de nu ne credeți.

În secolul XIX, în centrul Europei, la noi în țera tendința domnitoare — ideia de stat „maghiar” — este nimicirea a totu ce nu-i maghiar în țera. Espuși la nimicire națională și despoiați, încâtu din drepturi politice aprópe n'avemu ce mai perde, ajunserăm la desperare, și Dumnealui ne vine ou — idealism!

Dorim și cerem și pretindem tractare omenescă. Viéță, libertate națională, egală îndreptățire peste totu și pentru toți în țera, și nimic mai mult; ér Dumnealui ne cântă de „idealism”, de marginile, „bariera” lui, de „esența statului”!

Pretensiunile noastre naționale sunt idealuri, atingú esistența statului?! Cine dice una ca acésta?! — Cumplită fari-seism! D lu Dr. Iosif Gáll de sigur nu, căci d-lui din dreptul statului și alu

popoarelor și-a depus cu eminență doctoratul, și D-lu Dr. Gáll o știe bine, că decă în adevăr e astfel, atunci nu noi, poporul, ci *statul* *portă vina*. În acel casu nu noi oi *statul* *are să cedeze*. S'arunce, ce e putredu peste bordu și să începă cursu din nou și ntr'altă direcțiune. Nu poporul este pentru stat, ci *statul* pentru alu său popor. Său dora 11 milioane de nemaghiari față de 6 milioane de Maghiari să n'aibă valoare de popor în stat?!. N'are dreptu *statul* să-și formeze poporul după placul său, oi are să se conformeze după el, să-l mulțumescă și să-l fericescă, căci altcum — n'are dreptu de existență! *Poporul este domnul, statul este forma, regimul este serviciul său plătit!*

Le știe acestea toate D-lu Dr. Gáll, le știe și Evreii și Maghiarii bine, dăr nu vreau să le știe, ne-venindu-le la socotela.

Pretindem, ca *statul*, ca *regimul* să-și împlinescă datoria față de noi Români în tocmai ca și față de maghiari și celelalte naționalități din țară, în tota privința egală și amăsurată numărului și însemnătății noastre. Atunci vom fi satisfăcuți.

Jidano-maghiarii însă și *regimul*, *strimtorai* și *infricoșai* de mișcarea românească, numai ne amăgescă eră cu promisiuni, cu legea de naționalitate și legea electorală pentru Ardeal, și nici prin minte nu le trece, ca să le împlinescă. Ei bine, nu ne încredem! Fa-o și atunci vom mai vorbi, dăr până atunci nu.

Diferința în păreri asupra tendinței naționale și marginile ei, în țară, nu există. Tendința Jidano-maghiarilor bărbai de stat, ca și partide, este în generală maghiarisarea a totu ce nu-i maghiar în țară. Tendința națională a Românilor și a celorlalte naționalități din țară e modestă, dăr unitară și solidară și ea în felul ei. Singuratic excepțiuni — decă ar și fi în ambe părțile — valoare n'au!

Invențiunea și afișarea diferenței de părere în materie e făcută pentru streinătate, ca să i turbure clara judecată în cestiune. Streinii voru gândi cetind: Ei de, auzi, nu toți Maghiarii sunt șovinisti maghiarisatori, mai sunt și bărbai de stat maghiari, chiar și partide moderate printre ei; decă să mai așteptăm, aștepte Europa, nu-i osândescă încă! — Qui habet tempus, habet vitam. Er naționalitățile — ohibzui-vorū mai departe — nici ele nu toate ceru aceea, ce pretindă Români și chiar Români sunt și ei între sine desbinați, sunt și mai „moderați“ și printre ei; și decă sta rea lor nu pôte fi atât de tristă, pre — cum declamă totu mereu cei „ultraști“ Fariseismu evreesc!

Ei bine, totă cuvântarea ne face impresiunea — ignoranței. Și ignoranța ar și fi, decă la mijlocu n'ar fi — rea credință!

Și-acuma să facem o interesantă destăinuire.

Cetitorul mai pătrundător îndată a vedut, că articolul nu pôte fi de D-lu Dr. Iosif Gáll. Articolul întregu derivă dela vre-unu Evreu din Pesta, strada Dorotea, sau strada Palatin, sau amândouă, dăr nu-i de D-lu Dr. Iosif Gáll.

Și cu această negativă afirmare, credem, că i-am făcut un compliment și am salvat onora D-lui Dr. Iosif Gáll. D-lu Gáll este Român, fecioru de popă, își iubesc națiunea și cunoștea starea poporului român. Și apoi mai e și eminent jurist, și n'ar pută să scrie astfel de echivoități și elasticități speculative și absurde, căci D-lu Gáll nu-i fariseu și nici fățarnic, ci este drept și sincer! D-lu Dr. Iosif Gáll n'a scris, ci a *subscris* numai acel articol.

Vedându adecă Jidano-maghiarii dela oarmă, că cu — *Moldovan Gergely* nu isbutesc, că cu astă rimă n'au să prindă păstravi, în desperațiunea lor, ni-lu ochiră pe D-lu Dr. Gáll. Intepit ni-lu

provocă prin diare, să-și deschidă gura, să și facă datoria ca „patriot“ ce e, s'adune elemente „moderate“ din Români și să formeze elu partida românească moderată. Dăr de unde s'adun, ce n'ai? Le va fi spus'o D-lu Dr. Gáll acesta, — căci odată a și pățit'o — și se va fi și codit destul. În fine, ce să facă? Regimul strimtorat i-a dăsu: Ascultă, te am făcut magnat! Decă ești dator să ne ajuți în strimtorare. Decă nu vrei, ca singur să vorbesci, ei bine, — ne-având Români încredere în noi — dă-ne vedă, personalitatea D-tale și — *vorbiți noi* prin gura D-tale. Și precum asociațiunile pe acții de exploatare își alegu în frunte câte o personalitate însemnată, ca să însufle încredere la public și să lu atragă, formându și câte odată unu scut și la casu de lipsă — și câte-o învelitoare foarte practică, bine-venită, — astfel și bietul D-lu Dr. Gáll și-a dat subscrierea și numele!

Numai ca spre salvarea autenticității, articolul aduce la sfârșit programul partidei dorite moderate românești. Acest program e în adevăr fapatura doctorului Iosif Gáll.

Maghiarii și *regimul*, ei au să și facă datoria, decă pace vreu și armonia'n țară între popore, decă dorescu puterea patriei n'afară. Să ia inițiativa, să renunțe la ideea scâlciată și periculoasă și utopică de stat național maghiar. Și să se mulțumescă cu ceea ce a fost Ungaria dela fundarea ei și până acum de una miă de ani: Ungaria poliglotă, dreptă față cu toate poporele, și să fiă drept și leal față de Români și atunci va merge! Er la din contra, n'avem cu pacta, n'avem să formăm partide moderate, oi ne vom apăra cu totu mai mare nsufletire și putere, vom lupta în contra maghiarisării și în contra șovinismului maghiar asupritor, er prin aceste toate în contra distrucțiunii și perirei statului, la care Jidano-maghiarii și *regimul* astăzi dau năvală cu orbi! *Que Messieurs les — commencent!*

Său decă nu, pornescă hora mai departe! Cu d-lu Dr. Gáll odată au pățit'o. Cu Moldovan Gergely au sferlit'o. Decă cu d-lu Dr. Gáll nici acum nu va succede, mai au pe — Șerban, Șerban Voileanul, mai cerce și cu elu, și atunci sunt gata cu trifoiul.

Acum să revenim nițel la d-lu Dr. Gáll. Moldovan Gergely și Dr. Gáll! Nu noi îi punem lângă olaltă. Jidano-maghiarii și *regimul* îi aruncă într'o categorie pe amândoi. Ba ei însși se perondză, se egalază în faptă. Moldovan Gergely încercă la Clușiu formarea „partidei române moderate“, dăr nu se prinde. Dr. Gáll urmăză la Budapesta. Etă-i laolaltă pe amândoi!

Și totuși mare-i deosebirea între acești bărbai. Moldovan Gergely e completă nulitate în ori și ce privință. Numai titlul e de elu, formă fără valoare: Doctor — „in partibus“ — și profesor de universitate. Vântul l'a luat și l'a bătut în par, și ecă — ciora gata; știe său nu știe sbura, nu împorță.

Decă a fost Român și l'am pierdut, ne bucurăm. Lipsa lui ne întăresce, er ajutorul lui slăbesc tabera contrară.

Cu totul altfel d-lu Dr. Iosif Gáll. D-lu Gáll e *self-made-man*. Prin sirguintă, capacitate și multă trudă — ajutat și sprijinit și cu stipendii românești — singur s'a ridicat la pozițiunea și rangul celu înalt, care 'lu ocupă. D-lu Dr. Gáll e capacitate recunoscută și între Maghiari. L'a și întrebuințat *regimul*, i-a exploatat comorele științei la totu privilegiul, totu în folosul său (alu *regimului* etc.) er nici-odată în interesul bine priceput al lui său alu poporului, diu care face parte.

D-lu Dr. Gáll nu negă, că e Român, dăr „iobăgia“ încă-i bate în ciapă. Tote le suferă, tote le primesce. Tote le-a împlinit după poruncă și le împlinesce încă după poruncă. Er pentru atata muncă și serviciu, *regimul* l'a făcut

magnat! L'a făcut magnat și nu-i magnat. Vedă asta-i slăbiciunea lui, ce-lu strică ca Român. Decă d-nul Gáll ar fi adevărat magnat, caracteru de cavaleru, cu conștiință de valorea sa, ar fi mândru de poporul său ca și de sine și nu s'ar lăsa exploatat, și în același timp desconsiderat de contrarii lui și ai nămului român. D-lu Dr. Gáll e om cu minte și capacitate rară; se află în pozițiune foarte înaltă și e independent; decă vră să și facă datoria, pună-se în rândul luptătorilor și stăruescă, ca lumină și dreptate să se facă odată în țară, și liniște și pace să domnescă între popore.

Cestiunea Românilor din regatul ungaru,

presentată Congresului de pace și de arbitraj dela Berna prin Ștudenții universitari Români, 22 Augustu 1892.

(Fine.)

Legea de naționalitate prevede, că funcționarii, chiar și comiții supremi, trebuie să fiă luați din naționalitatea, care este în majoritate în comitat. Aceasta e just și acesta e frumos.

Acum etă în ce modu se practică acesta: În cinci spredece comitate, unde Români sunt în majoritate, nu se află nici unu singur comite-suprem (șpanu), nici chiar unu vice-comite, care să fiă Român. După proporția lor numeroasă ar trebui să fiă în comitate 3310 funcționari români și nu sunt decă 405; asemenea în ministere ar trebui să fiă 320 și nu sunt decă 18; în justiția în locu de 73 n'avem decă 10, și și aceștia numiți din timpul absolutismu lui austriac.

Legea dice, că în justiția fiă-care are dreptul de a se servi, fiă în procedură, ca și în pledoarii, de limba sa națională, bine înțelesu în *cerculu* național. Aceste dispozițiuni ale legi sunt violate fără rușine. Deja în 1875 ministrul de justiția a decis ca să nu se primescă decă advocați, cari se vor servi exclusiv de limba maghiară. S'a decis de altă parte, ca ori-ce act prezentat în limbă nemaghiară să fiă refuzat, că documentele părților scrise în limbă nemaghiară trebuie să se traducă în ungurește, că toate asociațiunile comerciale, ale căror statute voru fi redigate într'o limbă nemaghiară, nu voru ave valoare legală; că chiar în procesele criminale procedura trebuie să fiă ungurească cu toate că nici acusatul, nici apărătorul lui nu înțelege această limbă.

Legea dice, că sentințele trebuie să fiă redigate în limbă părților, er ministrul dă ordinu, ca această limbă să fiă totdeauna cea maghiară.

Legea dice, că naționalitățile au dreptul de-a purta propriile lor culori, cu toate acestea Români, cari portă culorile lor naționale, sunt pedepsiți cu amende excepționale.

Legea dice, că naționalitățile au dreptul de asociațiune, și guvernul în timpul de cinci ani refuză autorizația la 10 asociațiuni române de binefacere și de comerț, aci sub preteostu, că aceste asociațiuni nu sunt necesare, aci pentru cuvântul, în modu cinic mărturisit, că acestea asociațiuni au unu „*caracteru român*“.

Legea dice, că naționalitățile au dreptul de a-și înființa școle naționale, și ce e mai mult, că *statul* trebuie să fondeze școle secundare naționale în fiecare comitat, unde majoritatea e națională.

Faptele din nenorocire sunt cu totul altele.

Decă este adevărat, că școlele primare naționale sunt mai mult, ori mai puțin tolerate de Maghiari, acesta se face numai cu condițiunea de-a studia în ele limba maghiară, o limbă absolut nefolositoare Românilor din monarchia, și cu condițiunea, ca Români să plătescă singuri cheltuelile. Cătu pentru

școlele comunale, ele sunt toate maghiare.

În ceea ce privește școlele secundare (medii), Maghiarii n'au înființat nici o singură școală secundară cu caracteru național român, sərbu sau slovacu. Din contra, chiar în școlele maghiare Români sunt așa de rău primii și așa de persecutați, încată ei nu reprezintă decă 6% ale populațiunii școlare, pe câtă vreme constituie mai mult de 18 ale populațiunii totale diu regat.

Adevărat, că absolutismul austriac, contra căruia Ungurii au făcut revoluția lor *liberală* dela 1848, a fost permis Românilor de-a ave patru gimnasioni, er Slovaciloru trei. Liberalii Maghiari au suprimat în modu violentu cele trei școli secundare slovace; ei au maghiarisat sub pretește false și de nimic o școală secundară română și au amenințat nu de mult de a maghiarisă încă una, o școală înființată prin economiile vechilor regimente grănițaresci ale Austriei, de aceea, cari cu sângele lor au salvat gloria casei de Habsburg.

Și acesta nu este totul. Români, basându-se pe legea de naționalitate, au cerut autorizațiunea de a înființa școle secundare române la Arad și la Caransebeș, în nisce ținuturi esențiale române. Dreptul lor după lege este nediscutabil; localul ilu au; banii de lipsă îi au; și guvernul maghiar refuză, fără a arăta nici o cauză.

Când legile sunt astfel violate de autoritate, este evident, că viața legală este o imposibilitate.

Este cu toate acestea un punct, pe care D Vóstră, ceialalt, d-lor reprezentanți ai Europei occidentale, nu lu veți pute nici-odată înțelege îndeajuns. Cunosceți de siguru țeri, unde libertățile nu sunt, decă unu cuvântu deșert, unde autoritățile arbitrare și injuste își fac un sportu din aceea, ca să violenteze conștiința publică și să impună opiniunea sa. Însă în aceste țeri cel puțin ori cât de dură ar fi tirania oficială, este pentru poporul, care suferă, o supapă (ventilă) de siguranță: este totdeauna o opozițiune, a căreia voce neputincioasă de a face să înceteze răul, ilu micșorează, ilu slăbesc, și aici afli de altmintearea acelui soi de decență, care face, ca omul cel mai pătimăș și cel mai arbitrar să se retragă dinaintea unor anumite acțiuni rușinoase.

Acesta în Ungaria nu se pomenește. Printr'o aberațiune mentală, pe care numai unu fanaticu patriotic o pôte aplica, Maghiarii fără deosebire de partid cred de a lor datoriă de-a oprima prin toate mijlocele, fiă chiar criminale, aspirațiunile naționale ale concetățenilor lor nemaghiari. Pusă pe acestu punct de vedere, bestia omenescă nu mai are control! Echitate, egalitate, justiția față cu nemaghiarii sunt sinonime cu tradarea, și inechitatea, nedreptatea, spoliatiunea devin virtuți patriotice. Cumcă acesta este unu casu de patologie etnică, nu încapă îndoieală. Însă există, și acesta trebuie să se aibă bine în vedere, spre a se înțelege starea de fapt și nu starea legală a conaționalilor noștri din regatul Ungariei.

Și acum, d-lor, vom fi întrebați fără îndoieală, cu ce titlu, în virtutea căru mandat, noi, Români României libere, aducem înaintea forului opiniunii publice europene această cauză, pe care ei ar preferi să o năbușescă.

Se va dice, nu ne îndoim, că acțiunea noastră are scopuri irredentiste, că urmărim creațiunea unei Români unitare și omogene, și în consecință distrugerea regatului Ungariei, și voru stăru — suntem siguri — asupra acestei suspiciuni, care în fondu nu este, decă o calumnie, este justificarea acestei politici neumane, pre care noi abia am schițat-o.

Răspunsul nostru e ușor. Diu de mâne nu e a nimănuia, cum a dăsu poe-

tul. Decretele istoriei ne sunt necunoscut. Dér încât se tracteză de intențiunile prezente ale unei națiuni atât de cercate, ca a noastră, ținem a-o spune, că nu suntem irredentiști. Dacă am fi, n'am am avut ce căuta aici, pentru că voim forțe bune, că irredenta română nu se poate realiza, decât numai cu prețul unui potop de sânge.

Nu, — independenți de legăturile nealterabile ale afecțiunii și de profunda compătimire, care ne unesc cu frații noștri din Ungaria, venim aici, pentru că iubim pacea și pentru a propaga pacea.

Simțim, ori cât de pașnice ar fi dorințele noastre, că politica actuală a Maghiarilor este un pericol permanent pentru pacea din ținuturile mai puțin pașnice ale Europei.

Totă demnitatea noastră națională, tot ce ne poate face să stimăm și să iubim viața, ne dă să nu ne îndoim, că nu poate rezulta din această politică ne bună, decât ura și lupta între două națiuni, care n'ar avea de sigură nimic ce le-ar desbina, decât apetitul uneia din ele n'ar fi nesățios.

Cu o profundă convingere, cu un devotament nealterabil pentru binefacerile acestei păci, căreia, d-lor, i ați consacrat toate puterile voștre, vă dăcem noi, junimea universitară a României libere: „Este în regatul Ungariei o situație intru atât de nesuferită, încât am înțeles tot ce ați făcut, faceți și veți face.“

De-ar înțelege Maghiarii — și acesta este cuvântul nostru ultim — de ar înțelege în ora a 11-a, că este ceva putred în regatul lor!

CRONICA POLITICĂ.

— 21 Aug. (2 Sep.)

Foile din Belgrad publică o scrisoare a ex-ministrului Mijatović din Londra, în care se dă, că noua schimbare de guvern din Serbia a făcut o impresiune nefavorabilă în opinia publică de acolo. Presa engleză face o comparație între Bulgaria și Serbia, care comparație e cu totul în defavorul Serbiei. În Belgrad se colporteză scirea, că ministerul liberal ar fi având de gând să creeze o lege, în urma căreia regina Natalia să se potă întoarce în Serbia.

Consiliul de miniștri din Belgrad au publicat în zilele aceste programul oficial al guvernului. În acesta se accentuează, că guvernul deși rămâne credincios principiilor partidei liberale, nu va face politică de partid, ci va regula administrația în interesul țării. Guvernul va respecta toate drepturile constituționale, dér va pretinde dela făcătoare împlinirea severă a datorințelor cetățenesci. Alinea privitoare la politica externă sună verbal: Raporturi bune cu toate puterile mari, respect față de vecini, împlinire conștientă a datorințelor Serbiei în străinătate, asigurarea și păstrarea neutralității Serbiei, pe lângă observarea intereselor națiunii sârbesci. Apoi se mai amintește regularea valutei pe baza etalonului de aur.

SCRILE ȚILEI.

— 21 Aug. (2 Sept.)

Conferința interparlamentară. Din Berna se trimit următoarele telegrame: „Conferința interparlamentară s'a deschis solemn sub președința onorifică a ministrului Droz. Reprezentanții diferitelor națiuni au salutat cu entuziasm conferința. Pentru România a vorbit deputatul Epureanu. Deputați prezenți: Bordea, Butculescu, Ciuflea, Epureanu, Popovici, afară de studenți. — La banquetul oferit congresiștilor de către comitetul, la Lucerna, deputatul Ciuflea, ridicând un toast în sănătatea comitetului pentru simpatia primită făcută Românilor, a urât Republicei

Elvețiene deplină prosperitate marilor mișcări, salutare pentru omenire. Toastul a fost viu aplaudat. — De altă parte „Agenția Havas“ transmite următoarea telegramă: „Conferința interparlamentară a păcii a adoptat în unanimitate propunerea, care spune, că membrii conferinței vor supune parlamentelor lor respective o moțiune, care invită guvernele lor a face să se recunoască printr-o conferință internațională principiul dreptului ginților, al inviolabilității proprietății particulare pe mare în timpul de rebelă.“

—x—

Replica studenților români și presa sârbescă. Replica studenților noștri universitari la răspunsul tinerimei maghiare este întâmpinată cu multă căldură și din partea pressei naționale sârbesci. Astfel „Zastava“, într'unul din numerii săi mai noi anunță cu bucurie, că a primit și ea această replică, asupra căreia promite, că va reveni îndată ce va dispune de timp și o va face cunoscută cetitorilor săi.

—x—

Drapelul Ligei. Comitetul Ligei pentru unitatea culturală a Românilor, a hotărât pentru toamnă, ceremonia sfințirii drapelului său. Cu această ocaziune se vor da mari serbări.

—x—

Inaugurarea consulatului român în Bitolia. Dumineca trecută s'a făcut la Bitolia inaugurarea consulatului României. Notabilitățile orașului și corpul consular au făcut vizită consulului român, d. Spiru Constantinescu.

—x—

Sovinismul în biserică. Din Făgăraș se comunică, că în „ziua de Sf. Stefan“ de acolo un serviciu divin, cu care ocaziune un tineru preot catolic încep să injure naționalitățile nemaghiare și că, că de acestea nu sunt mulțumite cu sistemul de guvernare să plece în altă țară, ér de că vor să rămână încă în țara noastră, atunci n'au decât să se dea după păr și să se maghiarizeze. Dacă sunt adevărate acestea, atunci sigur, că numitul preot papistaș și a greșit cariera: în loc de bieu, el și a atins mâna de evangeliă, ale căreia învățături însă nu sunt de capul lui.

—x—

Congresul bisericesc sârbesc. „Zastava“ află din isvor competent, că ministrul unguresc a dat voie liberă patriarhului Georgiu Branković, să convoce congresul bisericesc sârbesc, într'un timp, când va afla densul mai potrivit. Acum patriarhul a hotărât a nu-l convoca, până nu se vor face alegeri noi. „Patriarhul — dă „Zastava“ — de credință, că congresul nu poate fi convocat, fiindcă comisiunea de 15 nu și-a sfârșit încă agendele, și astfel congresul nu va avea ce lucra.

—x—

Incrucișătorul român „Elisabeta“ și bricul „Mircea“ au sosit în Livorno, unde d. Colonelul Murgescu a luat comanda acestei diviziuni navale, care este trimisă a lua parte la serbările centenarului lui Cristof Columb.

—x—

În cestiunea reformării calendarului iulian. Am anunțat la timpul său, că metropolitul Mihail al Serbiei a propus patriarhului convocarea unui sinod ecumenic al bisericii universale ortodoxe, în scopul de a se îndrepta calendarul iulian. Patriarhul, după cum află „Zastava“, a primit proiectul metropolitului Mihail și l'a și predat sfântului sinod, ér acesta a delegat o comisiune din patru profesori renumiți, ca să studieze cestiunea în toate amănuntele ei.

—x—

Școli de agricultură în România. După o statistică recentă, sunt în România oinoi școli de agricultură și de silvicultură. Aceste școli produc un venit de

49.800 fr. pe exercițiul 1892—93, și cheltuielile întreținerii lor costă pe stat 466.906 franci.

—x—

Tronul Papei. Din incidentul jubileului Papei, se va face acestuia un dar, care abia decât va avea păreche în lume. I se va oferi un tron de aur. Capitulu bisericii Sf. Petru din Roma i-a arătat deja planul. Spesele vor fi suportate de toate capitulurile bisericilor catedrale catolice din lume. Tronul va costa 400,000 lire.

—x—

Colera. Hamburg, 30 August. Duminecă au fost 457 casuri de colera și 202 decese; ieri 447 casuri și 172 decese (139 casuri și 48 decese până la amiazi); în total dela 18 August, 2621 casuri și 989 decese. — Berlin, 30 August. Casul de colera semnalat în 29 Aug. nu au fost mortal. În districtul Schleswig au fost până ieri 100 casuri și 32 decese. Un cas s'a constatat la Lipsca, un cas la Neustadt în Mecklenburg, amândouă la indiviți veniți din Hamburg. — Le Havre, 30 August. Aici au fost 71 casuri de colera și 17 decese. — Paris, 30 August. S'a deschis serviciul nou pentru coleric la spitalele Pitié și Charité. S'a semnalat vr'o 30 de casuri noi; 3 decese în spitale și 1 în oraș. — Saint-Quen, 30 August. Doi copii și o femeie bătrână au murit de colera.

Conferința interparlamentară de pace.

Berna, 29 August.

(Coresp. part a „Gaz. Trans.“)

Conferința interparlamentară de pace s'a deschis astăzi la 10 ore a. m. în sala consiliului național prin consilierul federal Doz, șeful departamentului esternelor.

Acesta accentuează, că poporul elvețian iubesc pacea, nu din trândăvie și frică, ci din convingere bine precumpănită. Vorbitorul, arătând foloșele cele mari ale păcii, dăse între altele, că conferința trebuie să rămână exclusiv pe tărâm practic, să dezbate temeinic cestiunile, pentru ca grupurile parlamentare să-și însușesc rezultatul final al dezbaterilor și să potă face propuneri în parlamente. Doz încheiând, dăse, că deja faptul intrării a patra a conferinței interparlamentare, formeză o manifestare importantă în favorul păcii.

Ca președinte al conferinței interparlamentare de pace a fost ales Dr. Gobat, membru al consiliului național din Berna.

La propunerea baronului Pirquet, a fost declarată limba franceză, ca limbă a conferinței, dér nu sunt eschise nici celelalte limbi. Marchisul Pandolfi citește raportul secretariatului general. La ordinea zilei se află înființarea unui arbitriu. Proiectul acesta se trimite unei comisiuni spre studiere, în care au fost aleși 5 membri.

Când s'a început ședința, s'a împărțit printre membri broșura română „Cestiunea Românilor din regatul ungar“ de către studenții universitari români.

Pentru conferința s'au anunțat până acum: Din Danemarca 2 membri, Germania 14, Franca 48, Grecia 1, Anglia 11, Italia 18, Țările de jos 7, Norvegia 3, Austria 35 (între cari numeroși deputați, celi tineri), Portugalia 3, România 68, Svedia 6, Ungaria 1 (Pazmandy). Lista celor prezenți încă nu e stabilită.

X. X.

Raportul general

al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român despre activitatea sa în decursul anului 1892.

(Urmare.)

III.

Administrarea averii Asociațiunii.

1. Administrarea averii Asociațiunii s'a efectuat și în anul de gestiune

1891 pe lângă observarea evidenței și a controlului corespunzător. Taxele de pe membri au încurs în anul numit cu multă mai regulat ca mai înainte, mulțumită laudabilului zel, pe care l'au dezvoltat direcțiunile și comitetele celor mai multe despărțăminte.

2. În alăturare sub % ne permitem a prezenta Onoratei adunări generale rațiociniul pe anul școlar 1891, pregătit de casa Asociațiunii, d-lă G. Candrea, împreună cu un raport special al acestuia, referitor la rațiocini și la rezultatele obținute, precum și un raport despre scontrarea efectuată. Din rațiocini se vede, că în decursul anului 1891 venitele Asociațiunii au fost fl. 16.831.75, eroagațiunile au fost fl. 16.402.37, rezultând un sald de fl. 429.38. Starea averii a fost la 31 Decemvre 1891 de fl. 160.627.07. Întraga avere administrată de comitetul Asociațiunii a fost la același termen de fl. 185.053.91*. Suma depositelor a fost la 31 Decemvre 1891 de fl. 5.524.84.

Se arată mai de parte, că din venitele încasate, sub diferite titluri, s'au acoperit nu numai trebuințele bugetare, ci s'au achitat și spesele avute cu adaptări la casa Asociațiunii, cu diferite investiții și impozite noi etc. Contul nostru curent la institutul de credit și economii „Albina“ în Sibiu s'a încheiat cu 31 Decemvre 1891 cu un sald de fl. 3.438.17 în favorul Asociațiunii. Date mai detaiate cu privire la rațiocini se găsesc în raportul special de mai sus; mai amintim numai, că comisiunea însărcinată cu revalidarea lui l'a aflat exact și în conformitate cu registrele și documentele justificative.

3. La cele espuse cu privire la rațiocini adăugăm, că afară de venitele ordinare, în decursul anului 1891 au intrat la casa Asociațiunii:

a) suma de fl. 500 v. a., pentru trebuințele curente ale școlii din colecta iutreprinsă de directorul institutului „Albina“, d-lă Partenie Cosma;

b) suma de fl. 500 del institutul de credit și economii „Albina“ pentru crearea a 10 stipendii de câte fl. 50 pentru eleve adăpostite în internatul Asociațiunii;

c) suma de fl. 5.323.64, intrată din colectele făcute de directorul institutului „Albina“, d-lă Partenie Cosma;

d) suma de fl. 200 intrată dela d-lă Dr. A. Maniu, notar public reg. în Oravița pentru crearea a 4 stipendii de câte fl. 50, pentru eleve adăpostite în internatul Asociațiunii;

e) suma de fl. 1000, fundațiunea făcută de d-na Ana ved. Dr. I. Moga, în urma dispozițiilor făcute de neitalul ei soț;

f) suma de fl. 84.80 dela societatea studenților români din Anvers pentru a se folosi spre scopurile Asociațiunii.

4. În legătură cu rațiociniul pro 1891, ne luăm voie a Vă prezenta proiectul de buget al Asociațiunii pro 1892 sub %.

(Va urma.)

TELEGRAMELE

„Gazetei Transilvaniei.“

(Serviciul biurolui de cor. din Pesta)

Berlin, 2 Septemvre. În spitalul Moabiților s'a constatat trei noi casuri de colera asiatică.

Hamburg, 2 Septemvre. Colera arată un scădemânt îmbucurător; în 31 August 357 casuri, 161 decese, ér până la ameză 311 casuri, 162 decese.

Havre, 2 Septemvre. Er au fost 59 casuri și 19 decese.

DIVERSE.

Motiv atenuant. Apărătorul: D le judecător, acusatul e cam surd, și de aceea nu potă să audă tocmai bine vocea conștiinței sale!

*) La această avere trebuie să se adăgă și valoarea inventariului școlii cu internat reprezentată în suma de 11,933 fl. 50 cr. v. a.

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.

Redactor responsabil: Gregoriu Malor.

Cursul pietei Braşov

din 2 Septembrie st. n. 1892

Table with 4 columns: Item, Buy (Vend.), Sell (Vend.), Price. Includes items like 'Banenote românesce', 'Argint românesc', etc.

Table with 2 columns: Description, Price. Includes 'Amortisarea datoriei căilor ferate de ostă ungare', 'Bonuri rurale-ungare', etc.

Cursul la bursa din Viena

din 1 Septembrie a c 1892

Table with 2 columns: Item, Price. Includes 'Renta de aur 4%', 'Renta de hârtă 5%', etc.

De închiriat.

in maerul Blumena Nr. 199 pe unul séu mai mulți ani sunt:

de acum încolo:

- 1) Podul fabricii de ulei ca magazin de bucate;
2) Magazinele lânăriei;

Informațiune mai de aproape se dá în

Cancelaria Eforiei școlare în edificiul gimnasiului român din gróverî suburbiul Scheiu.

824 9.-24

Mersul trenurilor

ne liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabil din 1 Mai 1892.

Large railway schedule table with multiple columns for routes (Budapesta-Predeal, Predeal-Budapesta, etc.), train types (Tren de persón, Tren accelerat), and departure/arrival times.

Nota: Numerii încadrați cu linii gróse însemnéază órele de nópte.

ABONAMENTE la 'GAZETA TRANSILVANIEI'. Prețului abonamentului este: Pentru Austro-Ungaria: Pe trei luni 3 fl., Pe șese luni 6 fl., Pe un an 12 fl. Pentru România și străinătate: Pe trei luni 10 fr., Pe șese luni 20 fr., Pe un an 40 fr. Abonamente la numerele cu data de Duminică. Pentru Austro-Ungaria: Pe un an 2 fl., Pe șese luni 1 fl., Pe trei luni 50 cr. Pentru România și străinătate: Pe un an 8 franci, Pe șese luni 4 franci, Pe trei luni 2 franci. Abonamentele se fac mai ușor și mai repede prin mandate poștale. Domnii, cari se vor abona din nou, se binevoiescă a scrie adresa lámurită și a arăta și poșta ultimă. Administrațiunea 'Gazetei Transilvaniei.'